

Conf. Elena Dulgheru,
Universitatea
„1 Decembrie 1918”,
Alba Iulia

„Prințul” *In memoriam Costion Nicolescu* [Partea I]

I. Începutul

Aș putea spune că-l cunosc de o viață. Dar, de fapt, îmi aduc aminte foarte clar când l-am cunoscut pe Costion. Era prin 1995, cred că la începutul lui septembrie. Eram pe atunci în plin proces de reorientare profesională; era o perioadă de tatonări, destul de confuză pentru mine. Colaborasem câteva luni ca redactor în televiziune, începuse să mă fascineze spectacolul imaginii și tocmai intrasem la UNATC. Ca să-l mulțumesc lui Dumnezeu pentru reușită, plecasem într-un mic pelerinaj la Mănăstirea Balamuci, de unde m-am întors cu primul meu reportaj literar. Nu lucram încă în presă pe atunci și căutam o publicație potrivită ca să-l dau la tipar. Cineva mi-a recomandat Suplimentul „Alfa și Omega” al ziarului „Cotidianul” și pe Costion Nicolescu, redactorul-șef al acestuia.

O primă discuție telefonică, scurtă și limpede. O primă întâlnire, la fel de deschisă, limpede și neașteptat de prietenească. M-a primit cu o încredere pe care rar cineva ți-o acordă din prima și mai ales unei debutante.

Holurile largi, aulice și luminoase, ale Muzeului Țăranului Român, primitorul edificiu neobrâncovenesc făurit de Nicolae Ghika-Budești, acest înaripat părinte al neoromânismului arhitectonic, al cărui geniu ne vorbește, prin tăieturile arcadelor de piatră, și azi. Cred în legătura inspiratoare dintre om și ambientul său și cred că mulți din iubitorii și locatarii acestui muzeu au fost înrâuriți de spiritul creștin-aristocratic al minunatului așezământ princiar... și Costion nu cred că face excepție. Aceasta era rezidența sa profesională de atunci (și singura de după 1991), o rezidență pentru care îl invidiam... Dar, oare, doar pentru asta? Dar... numai eu?! Era vorba, desigur, de exerciții de admirație...

O reședință unde pașii au ecou, ca și vocile. Unde gândurile capătă larghețe și elevație, flexate de boltele zvelte și mlădiate de rotunjimea cupolelor. Un spațiu cu o arhitectură creștin-răsăriteană antropică, chiar teandrică, așa zice, care îți modelează blând fința și ți-o înscrie în marile sfere... Un spațiu care nu tolerează urâciunea și vulgaritatea. Îl modelase acesta și

pe Costion, ori era el dinainte „brâncovenește modelat” și edificiul fusese cel care îl alesese pe el? Nu știu... Luminile cheamă lumini... „Spune-mi Costion!”, a insistat să îl tutuiesc, cu toate că era o anumită distanță de ani între noi. Urma apoi să descopăr că așa se purta cu toată lumea.

II. Prințul

În Muzeul Țăranului Român, Costion era „Prințul”. Așa i-am perceput pașii, eleganța interioară, armonia gesturilor, luminozitatea cuvintelor și a gândurilor, filtrate de diafane intuiții, care îmbrățișau idei generoase și cu care se încadra organic în acel edificiu aulic. E adevărat că, odată intrat sub cupolele largi și pășind pe armonioasele culoare, fiecare se simțea aici prinț sau prințesă, gesturi ușor princiare aveau și unii din muzeografii afierosiți muzeului, dar unul era Costion.

Era mereu senin și părea lipsit de griji. Purta mereu pe chip acea bucurie a transfigurării lăuntrice primite în preajma părintelui Dumitru Stăniloae și părea că vrea să împărtășească tuturor din acest har. Paulinicul „lubește și fă ce vrei!” i se citea mereu în fință. Părea că viața i se oferise ușor și că Dumnezeu îl ținuse în brațe, iar el doar se pricepuse să-și valorifice cu chibzuință, dar mereu ascendent, havuzul bogat de talanți cu care Cerul îl înzes-trase. Și cred că îi era foarte recunoscător lui Dumnezeu pentru toate acestea. Nu părea deloc erodat de marile dezamăgiri și de loviturile amare ale vieții. lubea oamenii și îi plăcea să-i facă să simtă aceasta. Și de aceea era iubit.

Știa să asculte, tratându-ți persoana cu o deschidere și prietenie firească, cum rar mai găsești. Nu era îndrăgostit de propriul *ego* și nu încerca să și-l impună, nu căuta să fie flatat și nici nu era deranjat dacă nu-i împărtășeai convingerile – lucru rar la personalitățile culturale, cum urma să descopăr mai târziu. De aici aerul imponderal și elevat, pe care îl simțeau în preajma lui. De fapt, urma să constat, cu aceeași noblețe se purta peste tot: își purta palatele interioare cu sine. Și ele îi luminau și pe cei din jurul său. Aveai un sentiment al ferestrelor înșorite și deschise în preajma lui. Ferestre prin care lumina acelor palate lăuntrice trece spre tine, în tine. Și bucuria de a fi tu însuți, în largul tău, în prezența lui, de a te întâlni cu sinele tău sub cupolele de lumină schițate de gesturile mâinilor lui. Jubila și el de această bucurie discretă, pe care o împărțea tuturor și pe care Dumnezeu i-o reîntorcea. Psihologii numesc asta sec „a petrece timp de calitate”, dar pierd esențialul. Costion nu îl pierdea.

Toți cei care l-au cunoscut îl numeau prieten. Și sunt mulți. Așa te făcea să te simți în preajma lui, chiar dacă nu vorbeai multe, nu făceai schimb de confesiuni sau nu interacționai decât ocazional. Te primea cu o încredere deplină. Nicio urmă de iscodire în gând. O teologie a prezenței și a comuniunii, trăită nemijlocit; și bineînțeles, a frumuseții filocalice.

Peste vreo trei luni, ne-am reîntâlnit să-mi dea exemplarele suplimentului cu reportajul meu publicat: „Valea Mușii”; le-aș fi putut cumpăra de la un chioșc, dar nu voiam să ratez prilejul unei reîntâlniri. Mai ales că asemenea prilejuri erau rare. Începusem să scriu pe atunci eseuri de spiritualitate creștină, dar destul de rar aveam ocazia să le definitivez pentru publicare, iar facultatea de film, la care tocmai intrasem, îmi impunea exigențele ei, de obicei străine de zona sacralului.

Conversam, totuși, ocazional, pe teme ale culturii creștin-răsăritene. Uneori, pe când abordam primele mele traduceri teologice, îi ceream sfatul. Mai ales în cazul dificilelor tălmăciri din părintele Pavel Florenski. Rarele noastre conversații erau mereu o încântare. Intelectuală și umană deopotrivă. Evita totdeauna zona bârfei și a trivialului; pur și simplu, nu se lipeau de ființa lui, era incompatibil cu ele și intuiesc că avea un simț acut al igienei gândului. Câtă nevoie avem mereu de astfel de oameni în preajmă!

III. Împărăteștile orații

Nu eram prieteni în sensul strict al cuvântului, cu toate că aveam multe cunoștințe comune cu aceleași afinități elective. Poate era și o barieră de vârstă care ne separa, nu știu. Dar ne felicitam reciproc de marile sărbători creștine și în special de onomastici, care se suprapuneau. Inițial telefonic. Apoi au apărut telefoanele mobile și lumea exersa miniepistolele SMS. Se pierdea plăcerea și bogăția contactului aproape nemijlocit al discuției, dar erau practice. Costion era foarte fidel în trimiterea lor, totdeauna la timp; erau miniorații creștine, îmbucurătoare și ușor inedite.

Nu lipsea niciodată din ele, chiar textual, gestul îmbrățișării, dar nu oricare, ci întotdeauna „împărătești”. Era, în primul rând, omagiul direct adus sfinților Împărați Întocmai cu Apostolii, căroră aveam cinstea să le purtăm numele și de a căror viață încercam să ne lăsăm inspirați, fiecare în felul său; dar era mereu prezentă în ele și aluzia la empireul ceresc, ca urare mântuitoare, care să dea un sens major prieteniei noastre în spirit. Parcă rezonau în laitmotivul anual al acestor lapidare, dar constante „îmbrățișări împărătești” și reverberațiile reședinței princiare a muzeului în care Costion își desfășura activitatea, dar și ecourile „palatelor interioare”, de care vorbisem mai sus și prin care uneori comunicam, ca printr-un sistem discret de vase parțial comunicante.

IV. Prezența luminoasă

A mai trecut ceva timp și câteva mici festinuri culturale ne-au readus împreună. În 2001, lansam prima ediție a cărții mele *Tarkovski. Filmul ca rugăciune*, iar Costion era unul dintre prietenii care mă susțineau sincer. Avea încredere în mine și asta conta foarte mult, mai ales în lumea destul

de corozivă în care plonjasem. „Palatele” lui Costion erau de mare trebuință acolo. Aveam mare nevoie de aliați, iar Dumnezeu mi-i trimitea.

Au urmat, relativ la scurtă vreme, o serie de alte cărți și reuniuni culturale care ne-au adus împreună. Poezia creștină mistică, sacrul în cinema și în cultura laică, precum și luminile spiritului răsăritean erau nucleele noastre de afinitate și convergență.

Între timp, cărțile lui Costion apăreau într-un ritm alert și cu atât mai mult conferințele, iar eu nu prea reușeam să țin pasul cu ele. Desigur că mă ierta. În schimb, el își găsea mereu timpul și disponibilitatea să mă susțină atunci când îl solicitam. Nu se întâmpla des. Uneori, îl consultam în diferite chestiuni ale scrisului sau chiar organizatorice, legate de evenimentele pe care le inițiam. Fișiere și e-mailuri rătăcite prin calculator îmi reamintesc de astfel de dialoguri scurte și la obiect, parțial uitate, și de eleganța, flerul și seriozitatea cu care îmi răspundea, gata să mă ajute nu doar cu sfaturi, ci uneori și cu fapte.

V. Oameni-icoane

Mi-a prezentat cărțile – și pe cele de cinema, și pe cele de poezie – mereu cu generozitatea de a evidenția spectrul luminos al lucrurilor și cu intuirea resorturilor intime ale focarului lor creativ, unele, nebănuite pentru mine, altele, doar de mine știute. O iubire elevată de oameni și de Dumnezeu era cea care-i infuza inspirația. Era fascinant să-l asculți și chiar să-i privești ființa fluidă vorbind. Era creativ și, de aceea, ușor surprinzător în ceea ce spunea, având talentul să reverse ceva din harul „palatelor sale” peste oamenii sau lucrurile despre care vorbea. Și atunci, aceștia deveneau mai luminoși și tot frumosul din ei se deslușea mai bine. Simțea că te îmbrățișează ceva de Sus atunci când vorbea despre tine. De fapt, Îngerul se așeza printre noi, adus de cuvintele sale.

Și orice subiect îl aborda ca dintr-o îmbrățișare de Sus. Iubire se cheamă asta! Te simțea ridicat la putere; te pune efectiv pe pedestal, dar în modul cel mai firesc, folosindu-se parcă de resursele tale intrinseci, fără nicio notă forțată, cu o tandrețe cunoscătoare, ce-i era proprie și pe care nu puteai s-o refuzi. Tocmai de aceea trebuia să ai picioarele bine înfipite în pământ și să fii dotat cu simțul autoironiei, ca să nu cazi în ispita euforiei și a părerii de sine. Costion o făcea din încrederea iubitoare investită în tine o încredere lucidă, dar care refuza din eleganță să vadă penumbrele și obstacolele în realizarea vectorilor de ideal pe care îi intuia în tine și pe care el îi scotea la lumină. Și vectorii aceia erau reali, nu erau fantasmele lui. Nu era nimic naiv sau exaltat, ci pur și simplu cultivarea „gândirii luminoase”, agapice. Un mod de a ființa poetic în lume.

Era, până la urmă, ceva palamit în toate acestea. O lecție de isihasm în cetate, isihasm în cultură și în jurnalismul cultural. Și Costion era unic, printre intelectualii pe care-i cunoșteam, în cultivarea acestui tip de stare rugătoare a inimii în cetate. Avea talentul să transforme taifasurile creștin-cărturărești în festinuri euharistice deschise și captivante, unele dintre acele rare momente când vrei să-i spui clipei: „Oprește-te!”, iar convorbitorului: „Rămâi!”.

Simțeau, în unele momente, că te iconicizează; dar nu era nici adulare și nici naivitate în asta. Și nu doar cu mine făcea așa. Avea darul de a vedea „eshatonul personal” al fiecăruia, imaginea de dincolo de timp a ceea ce urma să devenim. Adică icoana. Icoana noastră, a fiecăruia dintre noi. Dar, oare, nu așa ar trebui să ne vedem unii pe alții, iconic? Așa cum spunea Cehov odată, că trebuie să privim lumea cu ochi de îndrăgostit și că atunci vom vedea raiul. Lui Costion îi plăcea mult rostirea aceasta. Și mie.

Ce lecție profundă de privit a aproapelui ne-a oferit Costion! Și ce nepregătiți suntem, în genere, să primim acest dar!

Cam din asemenea lucruri erau țesute scurtele noastre întâlniri și întreprinderi. În urma lor rămâneau ușoare halouri de lumină și fiecare își vedea apoi de drumul său. Și totuși, clipele de aur treceau. Toate aceste momente confereau clipelor petrecute în preajma lui Costion, dar și existenței noastre, a prietenilor săi, o consistență luminoasă, de taină pnevmatică, coborâtă de sus și foarte accesibilă totodată. Era, neîndoielnic, și un fel de apostolat al lui Costion în toate aceste rostiri, pe care îl practica atât în întâlnirile personale, cât și în multele lui rostiri publice: conferințele. Apostolatul ca mod de a fi.